

Розширена анотація

Фінансова наука визначає ряд абсолютних показників, які дозволяють характеризувати стан бюджету. У їхньому переліку, насамперед, доходи та видатки бюджету, бюджетний дефіцит (профіцит). Українське законодавство поряд з показниками доходів та видатків бюджету виокремлює такі категорії, як надходження та витрати бюджету. Виходячи з норм Бюджетного кодексу України, доходи та видатки бюджету є лише складовими, відповідно, надходжень та витрат. Складові надходжень та витрат пов'язані між собою: кожній статті надходжень (окрім надходжень коштів від приватизації) відповідає певна стаття витрат.

Ключовою рисою у трактуванні доходів є їх надходження до бюджету на безповоротній основі. Такі властивості не характерні більшості інших складових доходів: вони залучаються до бюджету на умовах поверненості та платності (запозичення) або є завершальною стадією попередньо здійснених операцій: з надання внутрішніх кредитів, розміщення коштів на депозитах, придбання цінних паперів. Ще одній складовій надходжень Державного бюджету – коштам від приватизації – властиві риси доходів (вони поповнюють скарбницю на безповоротній основі).

Фінансування видатків з бюджету передбачає виділення коштів розпорядникам бюджетних коштів на безповоротній основі з обов'язковим дотриманням вимог щодо цільового та ефективного їх використання. Здійснення інших витрат завжди є або завершальним етапом попередньо здійснених операцій: запозичення коштів (надходження бюджету) тягне за собою їх наступне повернення кредиторів (витрати бюджету) або ж початковим етапом окремих операцій: з депозитами (розміщення коштів на депозитах з їх наступним поверненням депозитними корпораціями на рахунки бюджету), цінними паперами (придбання цінних паперів з подальшим їх продажем), внутрішнього кредитування (надання внутрішніх кредитів з їх наступним поверненням позичальниками до бюджету).

У роботі проаналізовано значимість окремих складових надходжень та витрат Державного бюджету України в динаміці, починаючи з 2007 р. Зазначено, що незважаючи на першість показника

доходів у складі надходжень Державного бюджету, значимими є й надходження від запозичень. Значимість кожної з інших складових у складі надходжень державного бюджету не перевищує в середньому 1 % за кожний рік досліджуваного періоду. У складі витрат переважаючими є видатки. Значимими є також витрати, пов'язані з погашенням запозичень та витрати у частині розміщення коштів на депозитах та придбання цінних паперів.

У статі досліджено показник бюджетного дефіциту. Зазначено, що з 2004 р. дефіцит – це перевищення видатків бюджету над його доходами (з урахуванням різниці між наданням кредитів з бюджету та поверненням кредитів до бюджету). Подано динаміку бюджетного дефіциту за 2007 – 2019 рр. Зроблено висновок, що показник бюджетного дефіциту не дає змоги однозначно характеризувати результати виконання бюджету через притаманні йому недоліки (застосування касового методу обліку виконання бюджету, заборона ухвалювати незбалансовані кошториси для більшості місцевих бюджетів тощо). Відзначено, що абсолютне значення величини бюджетного дефіциту важливе у контексті зв'язку з іншим показником – фінансуванням бюджету – величини, яка відповідаючи за модулем величині дефіциту, означає джерела коштів для покриття наявної незбалансованості між доходами та видатками (з урахуванням сальдо операцій кредитування).

Бюджетному дефіциту відведене особливе місце у системі бюджетного планування. Це один з показників, величина якого має знаходити відображення у бюджетних резолюціях (Основних напрямках бюджетної політики, Бюджетній декларації) – документах, на підставі яких відбувається ухвалення проектів закону про бюджет. З різних причин настанови офіційних органів щодо доцільних розмірів бюджетного дефіциту протягом цілого ряду років носили переважно декларативний характер та не дотримувалися на практиці. Нехтування нормами чинного законодавства, світовим досвідом у питаннях управління дефіцитом створює негативні фінансові наслідки для державних фінансів.

Фінансування дефіциту державного бюджету проводять шляхом здійснення боргових операцій, активних операцій та забезпечення надходжень від приватизації державного майна. Найвагоміше місце у фінансуванні посідають саме боргові операції. В окремі роки запозичені кошти спрямовують не лише на погашення бюджетного

дефіциту, а й на фінансування окремих активних операцій. Наслідком цього є перевищення сумою фінансування за борговими операціями (чистими запозиченнями) загальної величини фінансування. Величину чистих запозичень слід обов'язково брати до уваги при оцінюванні стану державних фінансів – саме цей показник пояснює причини зміни величини державного боргу за звітний період. Решта змін обумовлена коливаннями валютних курсів.

У роботі зазначено, що додаткові запозичення задля фінансування активних операцій, у т. ч. забезпечення зростання залишків бюджетних коштів на кінець періоду порівняно з його початком, що мали місце у досліджуваному періоді, вимагають ретельнішого вивчення питань обґрунтованості та доцільності їх проведення. Проблема пошуку шляхів підвищення якості управління бюджетними коштами, обдуманого планування запозичень й надалі лишається актуальною.

У роботі продемонстрований зв'язок між показниками бюджетного дефіциту та фінансування (їх модульні значення є однаковими), надходжень і витрат (тотожні за умови незмінності залишків коштів на початок та кінець звітного періоду), чистих запозичень і суми державного боргу (величина останнього збільшується/зменшується на суму чистих запозичень) важливий з точки зору усвідомлення особливостей формування складових надходжень і здійснення витрат бюджету, планування бюджетних показників та управління бюджетними коштами.

Повний текст статті див. за посиланням:

[http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=1&S21STR=%D0%AE%D1%88%D0%BA%D0%BE%20%D0%A1\\$](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=1&S21STR=%D0%AE%D1%88%D0%BA%D0%BE%20%D0%A1$)